

Huishoudens dieper in het rood

ir. M.E. van Agtmaal-Wobma en I. van Dorp

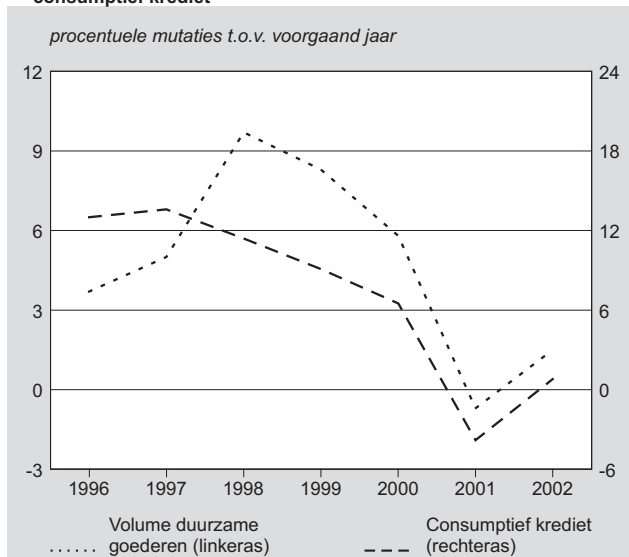
De totale uitstaande schuld op consumptieve leningen is in 2002 met een half miljard euro opgelopen tot 16,4 miljard euro. Daarnaast stonden huishoudens eind december 2002 voor 6,1 miljard euro rood op hun betaalrekeningen. De roodstand op betaalrekeningen is vorig jaar weer gestegen, na een daling in 2001. In 2002 hebben Nederlanders 10,3 miljard euro geleend voor consumptieve doeleinden. Dat is vrijwel evenveel als in 2001, toen de kredietverstrekking voor het eerst sinds 1983 lager was dan in het voorgaande jaar. Het gemak dient de mens: de creditcard wordt steeds meer gebruikt, en ruim driekwart van de doorlopende kredieten wordt afgesloten via 'direct writing'.

Nauwelijks groei in kredietverstrekking sinds 2000

Het bedrag dat jaarlijks aan consumptieve kredieten werd verstrekt is sinds de tweede helft van de jaren tachtig tot en met 2000 nog elk jaar toegenomen. In 2000 bereikte de kredietverlening een voorlopig record. Toen leenden particulieren in totaal voor 10,6 miljard euro voor consumptieve doeleinden. Het jaar erna trad voor het eerst een daling op: in 2001 werd 10,2 miljard geleend. Deze afname heeft zich in 2002 niet doorgezet; het geleende bedrag bleef vrijwel gelijk.

De ontwikkeling van de kredietverstrekking is de afgelopen jaren in lijn met die van de besteding aan duurzame goederen. Steeg de gezinsconsumptie duurzame goederen in 2000 nog met 5,8 procent, in 2001 daalde deze licht met 0,7 procent, en in 2002 was er een bescheiden groei van 1,5 procent.

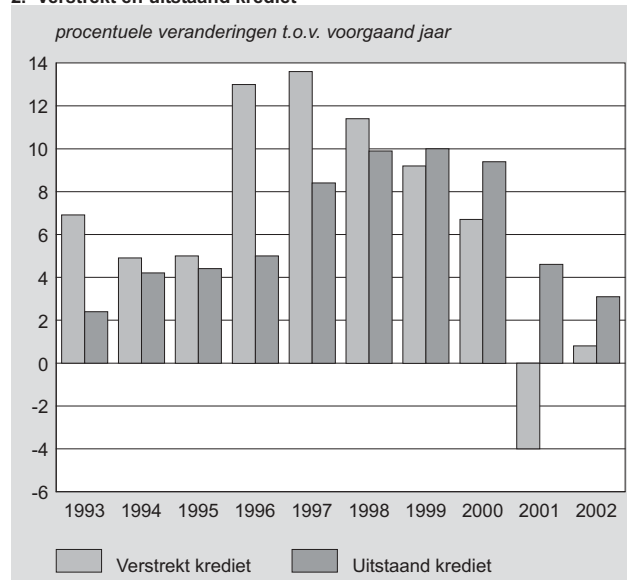
1. Consumptie duurzame goederen (volume) en verstrekt consumptief krediet

Uitstaande schuld minder hard gegroeid

De schuld op consumptieve leningen is in 2002 met 3 procent opgelopen tot 16,4 miljard euro. De totale schuld is de afgelopen twee jaar wel minder sterk gestegen dan in voorgaande jaren. Dit komt vooral door de ontwikkeling in de kredietverlening. In de afgelopen twee jaar is er van groei in kredietverstrekking geen sprake. Het niveau van de kredietverlening ligt beneden het niveau van 2000.

2. Verstrekt en uitstaand krediet

Tabel 1
Mutaties in het uitstaand debiteurensaldo

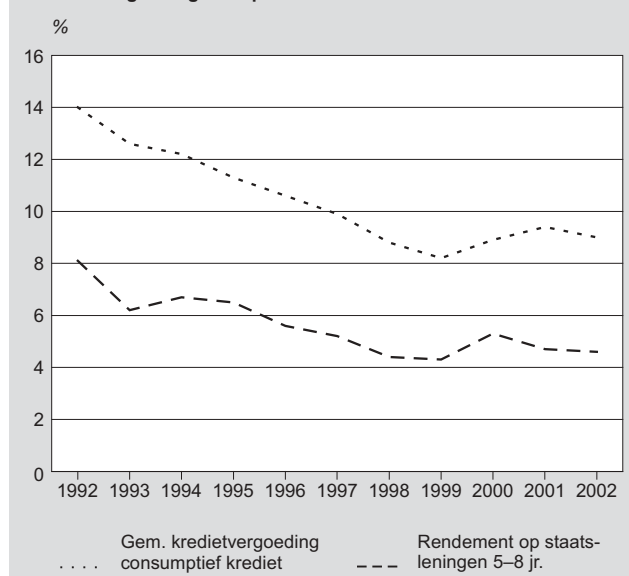
	1999	2000	2001	2002
procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar				
Debiteurensaldo bij aanvang periode	9,3	10,0	9,4	4,6
Netto verstrekt krediet	9,2	6,7	-4,0	0,8
Kredietvergoeding	1,2	20,0	14,1	-2,1
Aflossingen	7,3	8,6	3,5	2,2
Debiteurensaldo per ultimo periode	10,0	9,4	4,6	3,1

Kredietvergoeding

Consumenten betaalden in 2002 anderhalf miljard euro aan kredietvergoeding, bestaande uit rente en kosten, voor de consump-

tieve leningen. Dat is 9 procent van de gemiddeld uitstaande schuld in 2002. Tien jaar geleden besloeg de kredietvergoeding 14 procent van de schuld. Het verloop van de hoogte van de kredietvergoeding vertoont het afgelopen decennium in grote lijnen een vergelijkbaar patroon als de rente op de kapitaalmarkt.

3. Kredietvergoeding en kapitaalmarktrente

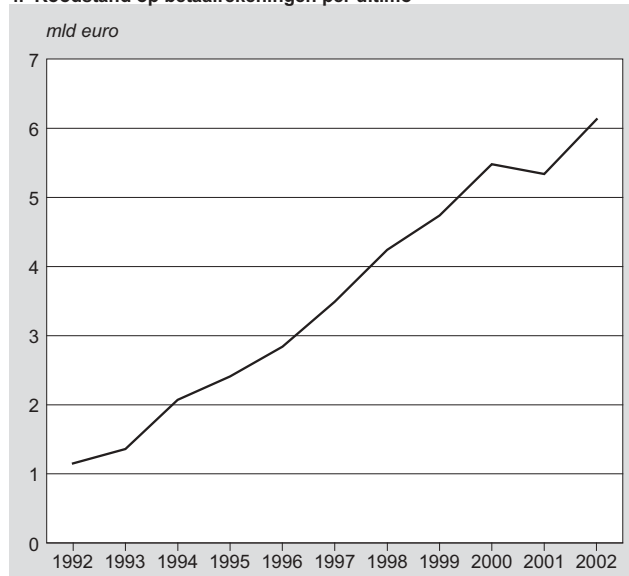

Roodstand weer toegenomen

De roodstanden op betaalrekeningen worden eenmaal per maand waargenomen. Uit deze momentopnamen kan geen informatie worden afgeleid over de werkelijke opnamen en aflossingen. Het krediet op betaalrekeningen wordt daarom niet gerekend tot het consumptief krediet, maar gegevens hierover worden apart vermeld.

Eind 2002 was de roodstand op betaalrekeningen in totaal 6,1 miljard euro. Dat is 15 procent hoger dan in december 2001. Op langere termijn bekeken is een dergelijke stijging niet uitzonderlijk. In de jaren 1995-2000 nam de roodstand jaarlijks gemiddeld met

4. Roodstand op betaalrekeningen per ultimo

18 procent toe. In 2001 daalde de roodstand voor het eerst in vergelijking met een jaar eerder. Deze afname heeft zich in 2002 niet herhaald.

Hoewel de toename in de totale roodstand niet opvallend was, blijkt in 2002 vooral het aantal rekeningen met een saldotekort te zijn opgelopen. Eind 2002 stonden 2,9 miljoen rekeningen in de rode cijfers, 18 procent meer dan het jaar ervoor. Het gemiddelde bedrag per rekening met saldotekort was eind 2002 zelfs iets lager dan een jaar eerder.

Rood staan op de rekening is een gemakkelijke manier van 'lenen', die steeds meer gebruikt wordt.

Tabel 2
Roodstand op betaalrekeningen per ultimo

	Totaal	Aantal	Gemiddeld
	<i>mld euro</i>	<i>x 1 000</i>	<i>euro</i>
1998	4 239	2 500	1 696
1999	4 739	2 539	1 866
2000	5 482	2 540	2 158
2001	5 337	2 458	2 171
2002	6 132	2 907	2 109

Doorlopend krediet en creditcards het meest in trek

Bijna tweederde van het in 2002 verstrekte consumptieve krediet bestond uit doorlopend krediet. Daarnaast hebben de kredietmogelijkheden van creditcards een steeds groter aandeel in de totale kredietverlening. In 2002 maakte creditcardkrediet met 2,5 miljard euro verstrekt krediet bijna een kwart van het totaal uit. Vijf jaar geleden was dat nog 13 procent.

De gemiddelde looptijd van krediet op creditcards is ongeveer 4 maanden tegen 20 maanden voor doorlopend krediet. Vanwege deze korte looptijd maakte creditcardkrediet met 820 miljoen euro maar een klein gedeelte uit van de totale uitstaande schuld op consumptief krediet. Het grootste deel van de 16,4 miljard euro schuld op consumptief krediet bestaat uit schuld op doorlopend krediet (71 procent).

De gemiddelde looptijd van creditcard krediet is de laatste jaren toegenomen, van 2 maanden in 2000 naar 4 maanden in 2002.

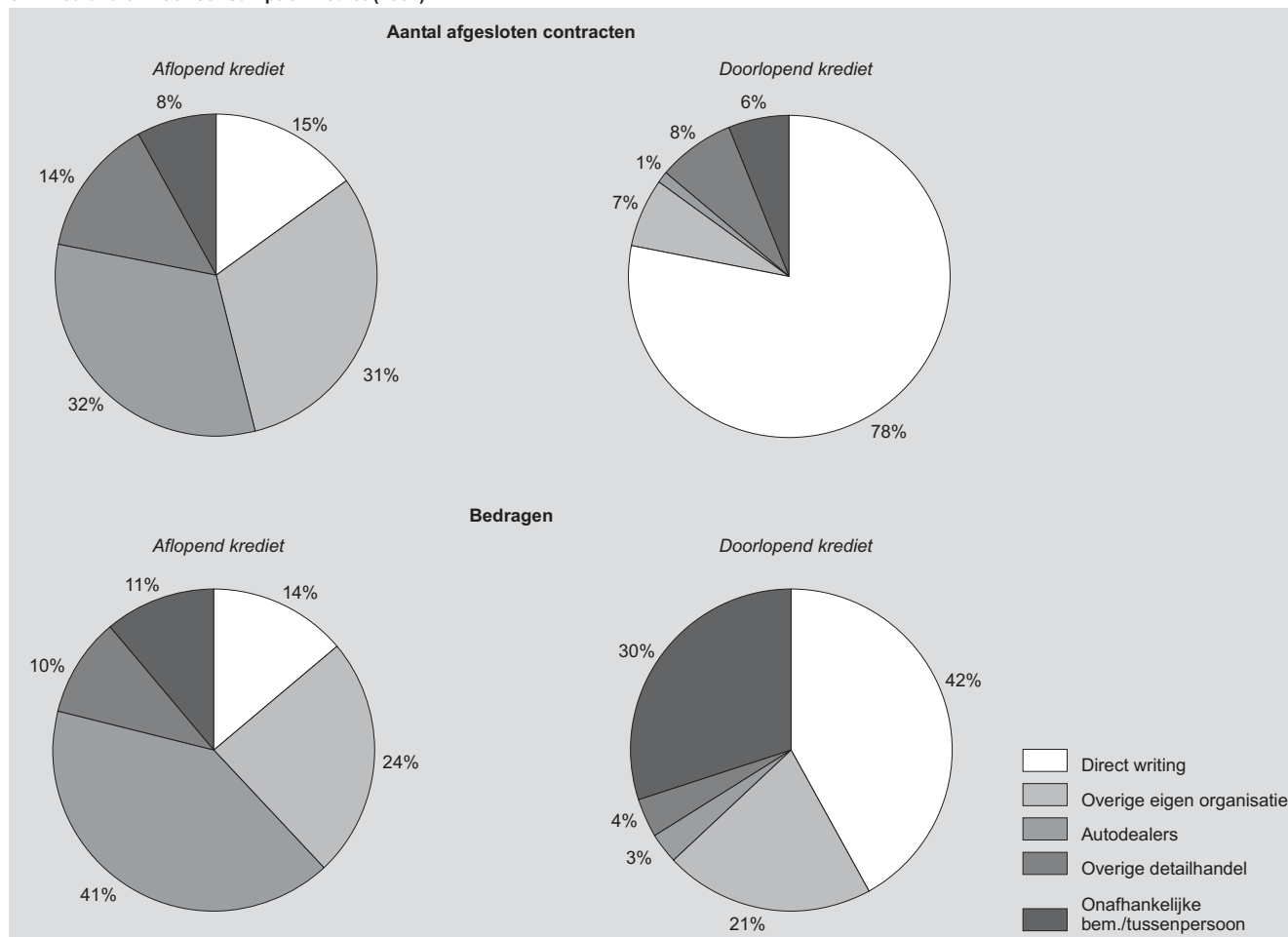
De eind jaren negentig ontwikkelde spaar-/leenkredieten hebben sinds de wijzigingen van het Belastingstelsel 2001 sterk aan populariteit ingeboet. Deze kredietvorm wordt gekenmerkt door een lange looptijd (minimaal 15 jaar) en hoge bedragen (meer dan 22 500 euro). De aflossing vindt plaats bij uitkering van een spaar-verzekering of beleggingsdepot.

Leningen steeds meer thuis afgesloten

Kredietverstrekkers zetten hun kredieten uit via verschillende afzetkanalen. Naast de eigen kantoren betreft dit ondermeer direct writing, tussenpersonen en autodealers. Gegevens over de geleende bedragen per afzetkanaal betreffen bij doorlopende kredieten de nieuwe kredietlimieten, en niet de daadwerkelijk verstrekte kredieten. Bij aflopende kredieten gaat het wel om het verstrekte krediet.

Voor het afsluiten van een lening gaat men vaak de deur niet uit: ruim driekwart van de doorlopende kredieten werd in 2001 schriftelijk, telefonisch of via internet afgesloten (samen 'direct writing' genoemd). Voor relatief hogere bedragen gaat men wel naar de bank, of schakelt een tussenpersoon in. Het totale bedrag aan doorlopend krediet is maar voor 42 procent via direct writing

5. Afzetkanalen voor consumptief krediet (2001)

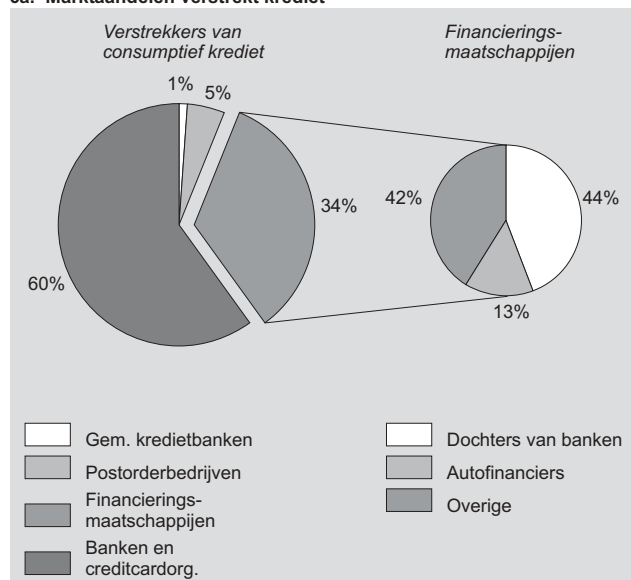
geleend. Tussenpersonen bemiddelden bij 30 procent van dit bedrag, en direct contact met banken en financieringsmaatschappijen zorgde voor 21 procent.

Sinds het beschikbaar komen van gegevens over afzetkanalen (1998) tot de meest recente cijfers (2001) zijn er in dit patroon veranderingen opgetreden ten gunste van direct writing. In 2001

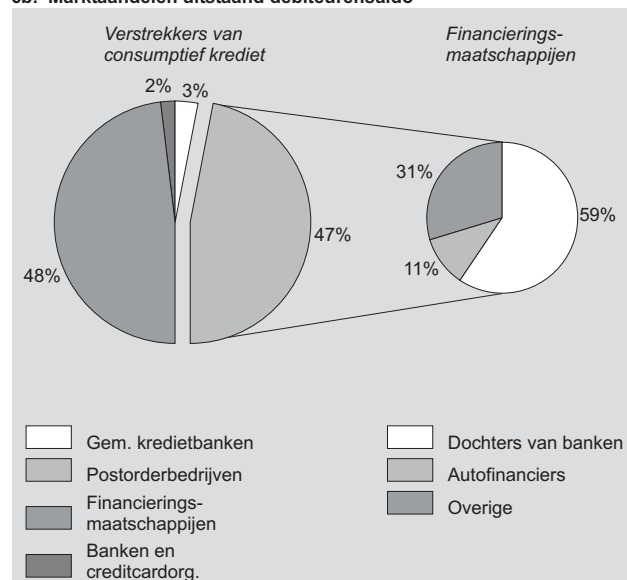
werd 8 procentpunten meer via direct writing verstrekt dan vier jaar geleden. Het aandeel van tussenpersonen en banken als afzetkanaal voor de kredietverlening daalde met 5 respectievelijk 8 procentpunten.

In 2001 werd een derde van de aflopende kredieten via auto-dealers verstrekt, evenveel als via banken en financieringsmaat-

6a. Marktaandelen verstrekt krediet

6b. Marktaandelen uitstaand debiteurensaldo

schappijen. De via de autodealer geleende bedragen waren wel hoger, ze maakten 41 procent uit van het totaal verstrekte bedrag.

Marktaandelen kredietverstrekkers

Er worden vijf groepen kredietverstrekkers onderscheiden:

- Gemeentelijke kredietbanken: hiertoe worden ook de semi-gemeentelijke kredietbanken en enkele sociale fondsen gerekend.
- Banken: alle instellingen die zijn opgenomen in het door de Nederlandsche Bank gehouden Register, als bedoeld in artikel 52, eerste lid van de Wet toezicht kredietwezen (Wtk 1992).
- Financieringsmaatschappijen: alle instellingen die van de Autoriteit Financiële Markten een vergunning hebben ingevolge de Wet op het consumentenkrediet (Wck). Hieronder vallen ook merkgebonden autofinanciers en dochters van banken.
- Postorderbedrijven voor zover deze een vergunning hebben in het kader van de Wck.
- Creditcardorganisaties die voor eigen rekening krediet verstrekken door middel van de creditcard. Op grond van geheimhoudingsoverwegingen wordt deze groep niet als afzonderlijke categorie onderscheiden; deze instellingen zijn ondergebracht bij de groep banken.

Banken en creditcardmaatschappijen tezamen zijn de belangrijkste verstrekkers van consumptief krediet. In 2002 waren zij verantwoordelijk voor 60 procent van het de verstrekte kredieten. Daarnaast worden veel leningen verstrekt door financieringsmaatschappijen, vorig jaar eenderde van het totaal. Postorderbedrijven en gemeentelijke kredietbanken hebben een bescheiden aandeel. Door invoering van de Wet Financiering Decentrale Overheden in 2001 is de kredietverstrekking door gemeentelijke kredietbanken ingeperkt.

In de totale uitstaande schuld hebben banken (plus creditcardmaatschappijen) en financieringsmaatschappijen een vrijwel gelijk

aandeel. Eind 2002 bedroeg de bijdrage van banken en creditcardmaatschappijen in de uitstaande schuld van consumptief krediet 48 procent. Financieringsmaatschappijen zijn met een aandeel van 47 procent bijna even groot.

Schulden per huishouden in tien jaar verdubbeld

De gemiddelde schuld op consumptief krediet en roodstand op betaalrekeningen tezamen is eind 2002 opgelopen tot bijna 3 300 euro per huishouden. Tien jaar geleden was deze schuld half zo groot en bedroeg ongeveer 1 650 euro per huishouden. Het spaartegoed van een huishouden was vorig jaar gemiddeld 24 duizend euro, dat is anderhalf keer zoveel als tien jaar geleden.

Tabel 3
Sparen en lenen per huishouden in Nederland

	Gemiddelde per huishouden		
	Spaartegoed	Schuld op cons.krediet	Roodstand
	<i>euro</i>		
1992	14 962	1 451	184
1993	15 154	1 462	213
1994	15 268	1 506	321
1995	16 204	1 566	372
1996	17 180	1 632	436
1997	17 440	1 752	530
1998	18 359	1 902	637
1999	19 325	2 065	703
2000	19 739	2 241	806
2001	22 264	2 321	777
2002	24 170	2 368	883

Tabel 4
Verstrekt consumptief krediet

	1998	1999	2000	2001	2002	Trend ¹⁾
	<i>mln euro</i>					%
Gemeentelijke kredietbanken						
Aflopend krediet	156	139	115	99	68	-31,1
Doorlopend krediet	65	68	53	47	57	21,5
Totaal	221	207	168	146	126	-14,1
Banken en creditcardorganisaties						
Aflopend krediet	563	559	432	341	292	-14,3
Doorlopend krediet	3 050	3 268	3 152	3 149	3 342	6,1
Spaar-/leenkrediet	159	182	62	40	34	-14,4
Creditcard krediet	1 147	1 520	2 056	2 324	2 486	7,0
Totaal	4 919	5 529	5 702	5 854	6 154	5,1
Financieringsmaatschappijen						
Aflopend krediet	937	938	859	812	674	-17,1
Doorlopend krediet	2 165	2 333	2 806	2 633	2 692	2,2
Spaar-/leenkrediet	518	541	606	324	171	-47,3
Totaal	3 621	3 812	4 272	3 769	3 536	-6,2
Postorderbedrijven						
Doorlopend krediet	387	441	517	455	502	10,3
Alle maatschappijen						
Aflopend krediet	1 656	1 636	1 406	1 252	1 034	-17,4
Doorlopend krediet	5 668	6 111	6 528	6 295	6 593	4,7
Spaar-/leenkrediet	677	723	669	364	205	-43,6
Creditcard krediet	1 147	1 520	2 056	2 324	2 486	7,0
Totaal	9 147	9 990	10 658	10 235	10 319	0,8

¹⁾ De procentuele groei van 2002 t.o.v. 2001.

Tabel 5
Debiteurensaldo per ultimo

	Aantal uitstaande contracten					Uitstaand bedrag					Trend ¹⁾
	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002	
	<i>x 1 000</i>					<i>mln euro</i>					%
Gemeentelijke kredietbanken											
Aflop krediet	149	137	122	108	100	271	250	222	206	177	-14,1
Doorlop krediet	20	21	19	15	13	96	99	99	88	75	-15,8
Totaal	169	158	141	123	113	366	349	321	295	252	-14,6
Banken en creditcardorganisaties											
Aflop krediet	193	180	165	146	122	989	967	912	797	653	-18,1
Doorlop krediet	986	1 101	986	987	987	4 732	4 999	5 304	5 513	6 001	8,9
Spaar-/leenkrediet	19	26	25	24	25	290	405	410	387	402	3,7
Creditcard krediet	177	296	453	509	555	194	305	486	688	820	19,3
Totaal	1 376	1 603	1 629	1 665	1 689	6 204	6 676	7 111	7 385	7 876	6,6
Financieringsmaatschappijen											
Aflop krediet	352	405	417	406	351	1 889	1 903	1 930	1 879	1 700	-9,6
Doorlop krediet	1 421	1 645	1 669	1 681	1 742	3 079	3 627	4 259	4 785	5 054	5,6
Spaar-/leenkrediet	50	62	76	71	64	760	1 000	1 221	1 138	1 024	-10,0
Totaal	1 824	2 112	2 162	2 158	2 158	5 727	6 530	7 411	7 803	7 777	-0,3
Postorderbedrijven	0										
Doorlop krediet	981	985	2 099	2 061	2 242	365	376	401	455	532	16,9
Alle maatschappijen											
Aflop krediet	694	721	704	659	573	3 148	3 120	3 065	2 883	2 530	-12,2
Doorlop krediet	3 409	3 753	4 772	4 744	4 984	8 271	9 101	10 063	10 842	11 661	7,6
Spaar-/leenkrediet	70	88	102	95	90	1 049	1 405	1 631	1 526	1 426	-6,6
Creditcard krediet	177	296	453	509	555	194	305	486	688	820	19,3
Totaal consumptief krediet	4 350	4 859	6 031	6 007	6 202	12 663	13 931	15 244	15 938	16 437	3,1
Roodstand op betaalrekeningen	2 500	2 539	2 540	2 458	2 907	4 239	4 739	5 482	5 337	6 132	14,9

¹⁾ De procentuele groei van 2002 t.o.v. 2001.

Tabel 6
Stroomgegevens consumptief krediet

	1998	1999	2000	2001	2002	Trend ¹⁾
	<i>mln euro</i>					%
Debiteurensaldo bij aanvang periode						
Aflop krediet	3 196	3 148	3 120	3 065	2 883	-5,9
Doorlop krediet	7 713	8 271	9 101	10 063	10 842	7,7
Spaarleen	522	1 049	1 405	1 631	1 526	-6,5
Creditcard	153	194	305	486	688	41,6
Totaal	11 584	12 663	13 931	15 244	15 938	4,6
Netto verstrekt krediet						
Aflop krediet	1 656	1 636	1 405	1 252	1 034	-17,4
Doorlop krediet	5 668	6 111	6 528	6 295	6 593	4,7
Spaarleen	677	723	668	364	205	-43,6
Creditcard	1 147	1 520	2 056	2 324	2 486	7,0
Totaal	9 148	9 990	10 657	10 235	10 319	0,8
Kredietvergoeding						
Aflop krediet	295	257	270	268	197	-26,3
Doorlop krediet	701	704	853	998	1 042	4,5
Spaarleen	56	96	130	148	123	-17,0
Creditcard	21	28	49	73	92	27,0
Totaal	1 072	1 085	1 302	1 486	1 454	-2,1
Aflossingen						
Aflop krediet	1 999	1 922	1 736	1 702	1 584	-6,9
Doorlop krediet	5 810	5 984	6 421	6 513	6 816	4,6
Spaarleen	206	464	571	617	428	-30,7
Creditcard	1 126	1 437	1 924	2 195	2 446	11,4
Totaal	9 141	9 807	10 652	11 027	11 274	2,2
Debiteurensaldo per ultimo periode						
Aflop krediet	3 148	3 120	3 065	2 883	2 530	-12,2
Doorlop krediet	8 271	9 101	10 063	10 842	11 661	7,6
Spaarleen	1 049	1 405	1 631	1 526	1 426	-6,6
Creditcard	194	305	486	688	820	19,3
Totaal	12 663	13 931	15 244	15 938	16 437	3,1

¹⁾ De procentuele groei van 2002 t.o.v. 2001.

Tabel 7
Gemiddelde looptijd van de uitstaande kredieten

	Gemiddeld gedurende het jaar uitstaande debiteurensaldo			Aflossingen			Gemiddelde looptijd		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
	<i>mln euro</i>						<i>maanden</i>		
Aflopend krediet									
Gemeentelijke kredietbanken	236	214	192	163	133	113	17	19	20
Banken en creditcardorganisaties	940	855	725	583	531	490	19	19	18
Financieringsmaatschappijen	1 917	1 905	1 789	990	1 038	981	23	22	22
Totaal	3 092	2 974	2 706	1 736	1 702	1 584	21	21	20
Doorlopend krediet									
Gemeentelijke kredietbanken	99	94	81	61	65	78	20	17	13
Banken en creditcardorganisaties	5 151	5 408	5 757	3 330	3 411	3 330	19	19	21
Financieringsmaatschappijen	3 943	4 522	4 920	2 473	2 546	2 888	19	21	20
Postorderbedrijven	388	428	494	557	491	520	8	10	11
Totaal	9 582	10 452	11 252	6 421	6 513	6 816	18	19	20
Spaar-/leenkrediet									
Banken en creditcardorganisaties	408	399	395	89	109	50	55	44	95
Financieringsmaatschappijen	1 111	1 180	1 081	483	508	378	28	28	34
Totaal	1 518	1 579	1 476	571	617	428	32	31	41
Creditcard krediet									
Banken en creditcardorganisaties	395	587	754	1 924	2 195	2 446	2	3	4
Totaal consumptief krediet									
Gemeentelijke kredietbanken	335	308	273	224	198	191	18	19	17
Banken en creditcardorganisaties	6 894	7 248	7 630	5 926	6 246	6 316	14	14	14
Financieringsmaatschappijen	6 971	7 607	7 790	3 946	4 092	4 247	21	22	22
Postorderbedrijven	388	428	494	557	491	520	8	10	11
Totaal	14 588	15 591	16 188	10 652	11 027	11 274	16	17	17